

BETEKENISVOL RECENSEREN BIJ NEDERLANDS EN CKV

Het is lastig betekenisvolle schrijfoopdrachten te ontwerpen die leerlingen motiveren. Als pilot voor het nieuwe Onderwijsmanifest van hun scholengemeenschap RSG Stad & Esch in Meppel hebben docent Nederlands Robert Koobs en docente ckv Anne Dekker het project *Betekenisvol recenseren bij Nederlands en ckv* opgezet, waarbij leerlingen uit vwo 4 met enthousiasme werkten aan een contextrijke schrijfoopdracht en waardoor de beste recensent zelfs een bijbaan verdiende als gastrecensent bij de krant.

ROBERT KOOBS

Net als secties Nederlands op veel andere scholen in het land zocht de sectie Nederlands van RSG Stad & Esch in Meppel de afgelopen jaren naar verbeteringen in haar schrijfonderwijs. De aanleiding voor deze zoektocht was de ontevredenheid van docenten en leerlingen over 'schoolse' schrijfoopdrachten die leerlingen weinig motiveerden door gebrek aan context en betekenis. Hulp kwam uit 'onverwachte' hoek: begin 2012 verscheen het nieuwe Onderwijsmanifest van hun scholengemeenschap, waarin wordt gestreefd naar 'betekenisvol, con-

textrijk en vakoverstijgend' onderwijs. Alle docenten werden opgeroepen om pilotprojecten te ontwerpen die de nieuwe onderwijsvisie vorm zouden geven in de praktijk. Bijna automatisch kwamen docent Nederlands Robert Koobs en docente ckv Anne Dekker op het onderdeel schrijfvaardigheid als verbindende factor tussen hun vakken. Het Onderwijsmanifest sloot immers naadloos aan bij de langgekoesterde wens van de sectie Nederlands om geen opzichzelfstaande 'schoolse' schrijfoopdrachten meer aan te bieden, maar om context te geven aan schrijfoopdrachten door samen te werken met een ander vak. In vwo 4 schreven de leerlingen na-

melijk sinds jaar en dag een betoog aan de hand van de theorie uit de methode *Nieuw Nederlands*. Deze schrijfoopdracht was schools in die zin dat de opdracht een context miste, zoals een reëel publiek, en geen relatie had met de wereld buiten school. De opdracht hield in het kort in dat leerlingen voor een publiek van klasgenoten een betoog van minimaal vierhonderd woorden moesten schrijven over een gegeven stelling. Leerlingen leerden een goed opgebouwd betoog te schrijven met een helder standpunt en een goede argumentatie. Erg gemotiveerd waren de leerlingen echter niet voor deze schrijfoopdracht: ze zagen het nut niet in van de schrijf-

opdracht voor de wereld buiten het schoolvak Nederlands.

Bij het vak ckv schreven de leerlingen in vwo 4 ook teksten als handelingsdelen voor het kunstdossier. Met behulp van de methode *Palet* maakten de leerlingen verslagen van bezochte culturele activiteiten. In die verslagen gaven zij informatie en hun (summier) beargumenteerde mening over die culturele activiteiten. In tegenstelling tot de schrijfoopdracht bij het vak Nederlands vonden de leerlingen deze schrijfoopdrachten vaak wel zinvol en motiverend, omdat ze zelf inhoud (bezochte culturele activiteiten) en vorm (bijvoorbeeld

Foto: Anda van Riet

De secties Nederlands en ckv ontwierpen een schrijfproject waarbij de lesinhouden van de twee vakken werden geïntegreerd en leerlingen werkten aan een vakoverstijgende en betekenisvolle schrijfopdracht

betoog, column of weblogtekst) van die verslagen konden kiezen. De bij het vak Nederlands opgedane kennis over schrijfvaardigheid (zoals kennis over de opbouw en de argumentatiestructuur van een tekst en kennis over spelling en zinsbouw) werd echter niet gebruikt; hierdoor ontstond geen transfer tussen kennis over schrijfvaardigheid bij Nederlands en kennis over het schrijven van verslagen bij ckv.

Betekenisvol recenseren

En hier ontstond het idee van het schrijfproject. Geïnspireerd door het nieuwe Onderwijsmanifest ontwierpen de beide secties een schrijfproject waarbij de lesinhouden

van Nederlands en ckv werden geïntegreerd en leerlingen bij beide vakken werkten aan een vakoverstijgende en betekenisvolle schrijfopdracht. De sterke kanten van schrijven bij Nederlands (goede opbouw, structuur en taalverzorging) werden gecombineerd met de sterke kanten van schrijven bij ckv (keuzevrijheid en relatie met de wereld buiten school). Betekenisvol betekent in dit project dat de schrijfopdracht verbonden is met een ander vak en met de wereld buiten school en dus contextrijk is (Bootsma, Kroon, Pronk & De Vos, 2013). Tabel 1 geeft een overzicht van de lessenserie.

De basis voor het project is de jaarlijkse ckv-dag. Deze schooldag wordt elk jaar in oktober georgani-

LES	LESINHOUD	LES NEDERLANDS	LES CKV
1, 2	introductie project recenseren en rolverdeling vakken	x	x
3	voorbereiden ckv-dag: kiezen te bezoeken onderdelen	-	x
4	gastcollege hoofdredacteur krant	-	x
4, 5	uitleg kenmerken recensie en bespreken voorbeeldrecensies	x	x
6	bespreken onderdelen recensie culturele activiteit	-	x
7	uitleg tekstindeling, tekststructuur, alineaverbanden en signaalwoorden	x	-
8	uitleg doel- en publieksgerichtheid	x	-
9	schrijven verslagen ckv-dag	-	x
10	schrijven verslagen ckv-dag en kiezen onderwerp recensie	-	x
11	uitleg rubric en analyseren voorbeeldrecensies	x	-
12, 13	bouwplan maken en schrijven conceptversie recensie	x	x
14	bespreking conceptversies in groepjes	x	-
15,16	schrijven definitieve versie recensie	x	x

Tabel 1. Schematisch overzicht van de lessenserie van zestien lessen (in ongeveer vier weken tijd)

Was de masturbatiesong vies genoeg?

MEPPEL – Als je aan een kind vraagt: ‘Ken je die kwaadaardige apotheker uit Pietje Bell?’, kun je erop rekenen dat er met een volmondig ja geantwoord wordt. Ik had zaterdag 27 oktober de eer om deze apotheker te ontmoeten. Arjan Ederveen is een oude rot in het theatervak, zelfs mijn ouders kennen hem nog van het beroemde kinderprogramma ‘Theo en Thea’. Met zijn onemanshow Ederveenzaamheid toert hij door heel Nederland. (...) Ederveenzaamheid is een leuke, grappige en enerverende voorstelling vol foute grappen, originele liedjes en hysterische typetjes. Ederveen zet een prachtige prestatie neer om met toch zeer beperkte middelen en al op een gematigde leeftijd het publiek uitermate goed te kunnen vermaken. Het thema Eenzaamheid wordt uitstekend overgebracht en iedereen verliet de zaal met een voldaan gevoel. Ik was de grote gelukkige: met een handtekening en foto in mijn hand verliet ik de bomvolle Engelenbak. Ik weet zeker dat deze voorstelling nog veel bezoekers gaat trekken. Voor mij persoonlijk is het duidelijk: Arjan Ederveen is een onwijs sympathieke gast. Dat is niet een aanname of een gok, nee ik heb bewijs. Want als je een handtekening vraagt aan een toneelspeler en hij vraagt je ‘Was de masturbatiesong vies genoeg’ vind je dat als puberende tiener buitengewoon gaaf.

Kader 1. Winnende recensie van Sem Foreman, gepubliceerd in de Meppeler Courant op 14 december 2012

seerd door de sectie ckv in samenwerking met culturele instanties in Meppel voor alle leerlingen vwo 4. Tijdens die ckv-dag volgen de leerlingen een vooraf zelfgekozen programma met culturele activiteiten op het gebied van zang, dans, toneel en cabaret op verschillende locaties. Leerlingen kiezen vooraf welke vier van in totaal twintig aangeboden culturele activiteiten ze gaan bezoeken.

De lessenserie begon met een introductie op de ckv-dag en de relatie met het schrijfproject. Leerlingen kregen uitleg over de opzet van de ckv-dag en over de recensie die ze bij beide vakken gingen schrijven over een van de vier zelfgekozen culturele activiteiten. Ook werd de rolverdeling tussen beide vakken uitgelegd: ckv leverde met de ckv-dag de zelf te kiezen onderwerpen aan voor de recensie en zou leerlingen leren aan welke specifieke eisen een verslag en een recensie van een culturele activiteit moeten voldoen. Deze vak-kennis zou bij het vak Nederlands worden aangevuld

Welkom terug bij Radiohead!

AMSTERDAM – Zondag veertien oktober brak Radiohead de spreekwoordelijke tent af met hun muzikale geweld. De gitarist hield zijn instrument vast en speelde voorzichtig een paar nonchalante melodieën. Een afwachtende, gespannen zaal, geroezemoes waar de band was, gefluisterd dat er iemand over het podium heen liep. Op de staanplaatsen werden de mensen nog eens verder naar voren geduwd, zodat zelfs de achtersten een glimp van het toch behoorlijk grote podium op zouden kunnen vangen. Vanaf het moment dat Thom Yorke's voeten het podium betraden, was het concert begonnen. De drummer draaide met zijn stokjes, terwijl Yorke zich op het toneel installeerde. Hij slenterde over het podium alsof hij niets anders deed, alsof Radiohead nooit weg was geweest. Yorke kreeg een gitaar aangereikt en speelde de eerste akkoorden van het openingsnummer. Vervolgens viel de andere gitarist in met de melodielijn, gevolgd door de drummers. Een tweetal dat zeker nodig was om het muzikale geweld te overstemmen. (...)

Kader 2. Winnende recensie van Boudicca Meerman, gepubliceerd in de Meppeler Courant op 30 november 2012

met vakspecifieke eisen aan schrijfvaardigheid uit het examenprogramma. Eindproduct was een recensie (in zelfgekozen vorm) van een activiteit op de ckv-dag. Het cijfer voor de recensie zou meetellen voor het vak Nederlands. De bij ckv gemaakte verslagen telden als handlingsdelen mee voor het kunstdossier.

Een week voor de ckv-dag kregen de leerlingen een gastcollege van de hoofdredacteur van de Meppeler Courant, die beroepshalve recensies schrijft en vanuit de praktijk weet wat een goede recensie kenmerkt. De gastdocent besprak allereerst met leerlingen welke concerten ze onlangs hadden bezocht en wat hun mening was over die concerten. Aan de hand van hun reacties besprak hij onderdelen van een goede recensie, zoals informatie geven over het optreden en een beargumenteerde mening geven over dat optreden. Verder benadrukte hij het belang van een motiverende titel en de toon die de leerlingen moesten aanslaan (kritisch maar met argumenten). Ook benadrukte hij hoe belangrijk

jaar 1

ONDERDEEL	BEGINNER				GEVORDERDE	
inhoud	ik kan de 5 w-vragen wie, wat, waar, wanneer en waarom beantwoorden in mijn tekst (of de opdracht juist volgen)	0	1	2	3	ik besteed in mijn recensie aandacht aan informatie, vorm, inhoud, functie en mijn reactie
leesbaarheid	ik besteed in mijn tekst nauwelijks aandacht aan de opmaak	0	1	2	3	lay-out en alinea-indeling zijn consequent toegepast om het begrip van de lezer te ondersteunen
spelling	ik maak veel fouten met alle soorten spelingsregels	0	1	2	3	de spelling is op alle onderdelen foutloos

jaar 2

ONDERDEEL	BEGINNER				GEVORDERDE	
interpunctie	ik gebruik hoofdletters aan het begin en punten aan het einde van elke zin; met andere leestekens maak ik nog fouten	0	1	2	3	de interpunctie is foutloos
doelgerichtheid	mijn tekst sluit niet aan bij het doel van mijn tekst	0	1	2	3	ik kan verschillende schrijfdoelen in mijn tekst combineren

jaar 3

ONDERDEEL	BEGINNER				GEVORDERDE	
opbouw	mijn tekst kent een onduidelijke opbouw waarin inleiding en slot ontbreken en waarbij in het middenstuk de deelonderwerpen door elkaar staan	0	1	2	3	mijn tekst kent een inleiding (aandachttrekker en introductie onderwerp), een middenstuk (per deelonderwerp een alinea) en een slot (samenvatting, conclusie en uitsmijter)
zinsbouw	ik gebruik vooral enkelvoudige zinnen en simpele meervoudige zinnen en woordvolgorde	0	1	2	3	mijn zinsbouw is foutloos en gevarieerd
originaliteit en creativiteit	mijn tekst kent geen originele voorbeelden en geen uitsmijter; mijn titel is niet aansprekend	0	1	2	3	ik kan een tekst schrijven met originele voorbeelden, uitnodigende titel en een uitsmijter

jaar 4

ONDERDEEL	BEGINNER				GEVORDERDE	
woordgebruik	mijn woordgebruik is beperkt en ik maak voornamelijk gebruik van veelvoorkomende woorden	0	1	2	3	mijn woordgebruik is rijk en gevarieerd en kent geen merkbare beperkingen
structuur	ik kan de informatie zo ordenen dat de lezer de gedachtegang kan volgen; ik gebruik geen signaalwoorden en structurerende zinnen	0	1	2	3	ik kan een complexe gedachtegang goed en helder weergeven; alinea's zijn verbonden met signaalwoorden en structurerende zinnen
publieksgerichtheid	ik gebruik basisconventies bij een recensie	0	1	2	3	mijn schrijfstijl is publieksgericht

Tabel 2. Beoordelingsmodel

De beste recensies werden gepubliceerd in de Meppeler Courant, met een lezersbereik van 18.000 mensen

het is om een recensie te voorzien van een pakkende opening en een goede uitsmijter. Tips die leerlingen deels ook kregen uit de methode *Nieuw Nederlands* en van hun docenten, maar die nu pas echt beklifden bij de leerlingen, doordat de tips gegeven werden door iemand uit de dagelijkse praktijk buiten de school; deze tips werden meer op prijs gesteld dan tips uit een lesboek. Daarnaast tipte hij leerlingen over de beste plekken voor recensenten in de zaal: niet elke plek in de zaal is verlicht genoeg om aantekeningen te maken. Doordat de beste recensies ten slotte gepubliceerd zouden worden in de krant, kreeg de schrijfpodracht tevens een gewenst reëel publiek.

Vol enthousiasme volgden de leerlingen een week later tijdens de ckv-dag hun zelf samengestelde programma. Van die vier bezochte activiteiten maakten ze tijdens de lessen ckv eerst verslagen volgens de richtlijnen van de ckv-methode *Palet* en de tips van de gastrecensent. Ze besteedden hierbij aandacht aan het stemgebruik van de artiest, de muziek, de belichting, het decor, de interactie met het publiek en de opbouw van de show. Daarna kozen ze een van de bezochte activiteiten uit voor hun recensie en het ckv-verslag van deze activiteit werd gebruikt voor die recensie. Vervolgens leerden ze bij ckv en Nederlands een recensie te schrijven van een culturele activiteit. Hier ontstond de koppeling tussen de lesinhouden van beide vakken: lesstof over tekstopbouw en argumentatie uit *Nieuw Nederlands* werd toegepast in de recensie over een culturele activiteit.

Rubric recensies

Speciale aandacht verdient het beoordelingsmodel (zie tabel 2). Deze rubric is een vertaling in 'ik-kan-taal' van de referentieniveaus schrijfvaardigheid uit *Over de drempels met taal* (Commissie-Meijerink, 2008) en beschrijft per leerjaar cumulatief beginners- en expertgedrag van alle beoordelingsonderdelen. De rubric is cumulatief in die zin dat de onderdelen waarop leerlingen beoordeeld worden in het eerste jaar (inhoud, leesbaarheid en spelling) in het tweede jaar worden aangevuld met nieuwe onderdelen (interpunctie en doelgerichtheid). In hun

derde en vierde jaar komen er weer nieuwe onderdelen bij, zodat leerlingen – in lijn met de visie op taalonderwijs van de commissie-Meijerink – bekende vaardigheden onderhouden en nieuwe vaardigheden aanleren. Bij het onderdeel 'Inhoud' werden de richtlijnen uit *Palet* ingevoegd, zodat de vakinhoud van ckv geïntegreerd werd in de rubric. Om eigenaarschap en motivatie te bevorderen werden het onderdeel 'Originaliteit en creativiteit' opgenomen in het beoordelingsmodel. Deze rubric werd eveneens gebruikt om voorbeeldrecensies en eigen conceptversies in groepjes te beoordelen en gold hierdoor niet alleen als beoordelingsmodel achteraf, maar ook als begeleidingsinstrument voor de leerlingen tijdens het schrijfproces.

Bij de onderdelen 'Spelling', 'Interpunctie', 'Zinsbouw' en 'Structuur' gold dat elke fout een punt aftrek opleverde voor dat bewuste onderdeel. Voor de overige fouten gold een meer globale beoordeling (bijvoorbeeld bij 'Opbouw': als een leerling van de drie genoemde elementen inleiding, middenstuk en slot er twee goed had, kreeg hij twee punten en bij een van de drie goed maar één punt).

Reacties leerlingen

Leerlingen waren van meet af aan gemotiveerd voor het schrijfproject. In een actie-onderzoek voor, tijdens en na het project gaven zij aan deze schrijfpodracht te waarderen, omdat ze vorm en inhoud van hun recensies zelf mochten bepalen. Ook de koppeling met de ckv-dag werd als zinvol ervaren. De beste recensies werden gepubliceerd in de *Meppeler Courant*, met een lezersbereik van 18.000 mensen (zie kader 1 en 2). En de schrijver van een van die recensies werd gastrecensent voor diezelfde krant: een bijbaan overhouden aan een schrijfproject op school, over betekenisvol gesproken! ■

LITERATUUR

Bootsma, G., Kroon, H., Pronk, M., & Vos, B. de. (2013). *Schrijven van 1F naar 4F: De doorlopende leerlijnen schrijven havo/vwo*. Utrecht: APS. Commissie-Meijerink. (2008). *Over de drempels van taal*. Enschede: Auteur.